

Богдан СКРОБУТ народився в селі Шманьківчики на Тернопільщині. Має сільськогосподарську освіту. Зазнав переслідувань з боку комуністичної влади, опинився в Сибіру, де прожив 18 років під прискіпливим оком КДБ. Нефросто складається його доля й сьогодні. Має значний поетичний набуток, який, на жаль, із різних причин не потрапив до читача.

Автор уперше публікує історичну поему “Згуба волі”, спрямовану на осмислення трагічних сторінок минулих та вироблення громадянсько-патріотичної позиції в сучасників.

Епічність і пафосність твору мають виразні народні джерела, висвітлюють думку, яку виношують у собі багато наших співвітчизників.

ЗГУБА ВОЛІ

(Поема)

Біля Полтави панорама:
Музеї, пам'ятники, храми
Про тисяча сімсот дев'ятий рік.
Тут цар Петро розбив полки,
Вписав в історію рядки –
Імперський слід, кривавий слід.

Увіковічені гранітом,
Що розпрощалися із світом,
Московсько-царські вояки,
Величний пам'ятник їх слави –
Орел з вінком серед Полтави –
Нагадає про ті роки.

І шведам в пам'ять про ту битву
Душевно-жалібну молитву
Із Скандинавії щорік
Від честі шведського народу,
Як жертвам битви від походу,
Приносять, як душевний лік.

Та серце болем защемило,
А де ж козацькі могили?
Хто їм вклонився до землі?
І я відчув, що треба вийти
У роздумах на поле битви
В цій історичній стороні.

Я на “побиванці”, в тім полі
Стою і заглядаю в долю,
В минулу долю тих віків.
Бачу... шеренги всіх полків,
Котрі готуються до бою
За вільну українську долю,
І ті... , що цар Петро привів.

На полі біля Ворскли близько
Розташувалось царське військо
В липневу спеку без вітрів;
Гармати, ядра в обороні

І табунами свіжі коні
Із пограбованих дворів.

На хоругвах хрести шовкові,
Орел російський двоголовий
Широко крила розмахнув.
А на коні Петро заклятий,
Сам сатана йому за брата,
Вже ділить те, що не здобув.

Цар обіцянки сипле вміло,
І що його придворна сила,
Його величності царя,
Дасть блага всім, багаті скарби
Іще візьмуть собі задарма,
Як відіб'ють у короля.

А москалям того і треба,
Та що їм Бог, Бог там, на небі,
А тут багатство в руки йде.
Не журавель, в руках синиця –
Земля, хліб, золото, молодіці.
Так дух загарбника веде.

Пліч-о-пліч шведи, не без зиску,
Стоять у панцирах до блиску
І з навиком воєнних дій.
В походах з Карлом без поразки
Під королівську милість й ласку
Готові йти в полтавський бій.

Хоробрість їх межі не має
В своєму чи в чужому краю,
І битва їм не новина.
Король мав віру в успіх битви,
Його запал гостріший бритви,
І в нього задумка одна.

Військову справу добре знає,
Слова на вітер не жбурляє.
З ним Стакельберг і Шліппенбах,
Командний штаб військових дій
Уміло вів жорстокий бій.
Європа знала шведський стяг.

А я стою на тому полі,
Уявно бачу шлях до Волі,
Козацьких сотень кінний ряд,
Так розташованих уміло,
Міцну, фізично славну силу,
Барвистий одяг, наче сад.

П'ятнадцять тисяч запорожців.
Всі, зброю стиснувши при боці,
Під прапорами куренів,
Готові мужністю до бою
За вільну українську долю
Проти незваних москалів.

За суверенність України,
За хлібороба-селянина
Зібралась українська рать.
Козацька Січ свята, єдина,
В козацькій славі побратима
Могутня чоловіча стать.

І я відчув себе в провині,
Один, як перст, в цім полі нині
Минулим часом біль несучи.
Тепер я поле не покину,
Думками весь ввійшов в картину,
Все те, що бачу, те пишу.

Крім січових, прийшли по волі
Полки місцеві в спільній долі
Із ліво-правого Дніпра.
Під клич один з'єднали сили,
І рідним словом говорили,
Що не з добром прихід Петра.

Бо неможливо йняти віру
Тому, хто вже заніс сокиру
Над тим, хто волі прагне сам.
Хіба щент знищений Батурич
І люд, замучений в тортурі,
Не вияв злоби росіян?

Хіба не Меншиков ще в травні
Рубав грабунком курінь славний,
Де Запорозька Січ була?
Козацтво добре про це знало
І гнівно, важко закипало:
Чому курінь згорів до тла?..

Мазепа з Карлом думку мали,
Що зібрані козацькі лави
З наказу шведів вступають в бій
І будуть послухом єдині
В присвоєно їм різнім чині
У тактиці воєнних дій.

Козацьке військо зроду славне,
І шведське вишколене, справне.
Іх разом тисяч тридцять п'ять.
Московських – вдвічі, різні верстви
племен і вір, ще й довгі версти
Беззбройних, із калмиків “рать”.

Земля двигтіла... Ворскла-річка
Блакитно-ніжна, наче стрічка,
Принишкла, води несучи.
На прибережних цих просторах
Супроти ворога став ворог...
Блаженний край не праг війни.

Мазепа сивий об'їжджає
Козацький стрій і наставляє
Праведним словом козаків,
Що шведам тут не довго бути,
І волю можна ще здобути,
Якщо розбити москалів.

Кіннота на місцях гарцює,
Ще диму, пострілів не чує,
А сонце спекою з небес
На оту масу полкову
Шоломи, панцири і зброю,
Щити, мечі і довгий спис.

В напрузі всі. Мовчать редути.
Немає страху, погляд лютий.
В очах аж світяться вогні...
За насипом гарматний ряд,
А там в готовності стоять
І ждуть командне слово “плі”.

Христос один, і всі народи
Його благають в час негоди,
Щоб став на їхній стороні.
Святії фани та ікони
Несуть полки, несуть загони
На землях Києво-Руси.

В молитві шведи – лютерани,
У православ'ї – слов'яни,
І “Отче наш” єдиний в них...
І боговірних за собою
Король і цар ведуть до бою
У грішних задумах земних.

Петро з метою провокацій
Відкриті тексти агітацій
Підкинув в стан козацьких сил,
Що гетьман зрадник і антихрист,
І хоче свій народ у зиску
Під польський здати монастир.

Що вихованець єзуїтів
Ганьбою з юності покритий
Амурних витівок на сміх.
А за свою гетьманську владу
Своїм чинив смертельну зраду,
І вже йому не змити гріх.

Петро ганьбив по всій натурі,
Був сам, як вовк в овечій шкурі,
Мазепу ж вовком виставляв,
У словоблудді цар мав силу.
Отруйне слово зло зробило,
Розбрат змією проповзав.

О Демон зла живучо-підлий,
У вирішальний час осідлий
У легко знадливих серцях,
Котрі для тіла хочуть волі,
А душу продають в неволю
І у крові гартують цвях.

Чогось Мазепа не додумав,
Або ж занадто передумав
За двадцять гетьманських років:
Йти з виправданнями не сміє,
Козак його не зрозуміє
В тривозі тих спекотних днів.

В думках боявся гетьман кари,
Якщо в козацтві будуть чвари,
Не в піхвах шаблі, наголо...
Якщо роздвоять власну долю,
То цар Петро ще в цьому полі
Накине сховане яро.

Зайшов в намет... перехрестився
І на булаву подивився,
Неначе поглядом питає:
Кому вона служити буде...?
Тужливий біль аж тисне груди
І... Мотру – не свою – згадав.

Та ось і битва зав'язалась,
Терезів чаші захитались...
Та не про битву, не про кров
Я ці рядки пишу на полі,
Я тут шукаю згубу волі,
За цим сюди я вік ішов.

Мій погляд навкруги витає
Та глибше думкою вникає
У теку майже трьох століть.
Бо це наш край, це Україна...
З тих пір почалася руїна,
Козацький дім в огні горить.

Змішалось все. Не розібрати,
Хто ворог, хто союзник ката...
Мовчить Мазепа, а Палій,
Вернувшись з каторги, з Сибіру,
Цареві присягнув на віру,
Супроти шведів кличе в бій.

В безладді паніка настала,
І генерали зміркували,
Що всі їх плани нанівець,
Як шведи б'ються з москалями,
А козаки між козаками
У гніві збурених сердець.

Розмов нема в години бою,
Як кров текла уже рікою
Російських, шведських вояків.
Але... подвійна кров і рани,
Подвійно полем і ярами
З недавно спільних козаків.

Чому полковники козацькі
Змінили напрямок зенацька,
Ще й шведів вдарили у тил?
Чому пішли із москалями
В жорстокій битві до нестями,
Роздвоївшись з єдиних сил?

Чому? Чому козак із Січі,
Так зблизька дивлячись у вічі,
В запалі кров братерську лив
В майбутню долю України,
І не згадав у ті хвилини,
Як Каїн Авеля убив?..

Таким, повір мені, читачу,
Повір, стривожений слухачу,
Пригніченим я з поля йшов.
І ніс у серці не утіху –
У мозок біла думка “лихо
Своє собі ти тут знайшов”.

Той пам'ятник Ганьби, не Слави,
Для України і Полтави,
Історії кривавий слід...
Не зможе вільна Україна
Зродити волелюба-сина,
Як в серце давить ствол-граніт.

Глибока ніч, а сну нема,
Невже я в полі був дарма?
І думку правди не піймав?
Даремно ці рядки писав?

А може, мій Пегас – не мій?
А може, з поля виповз змій
І спокусив мене на блуд,
Щоб я чинив неправий суд?

Але я бачив! Я там був!
Я стогін, крики добре чув!
До речі, свідків маю я –
Це Сонце, Небо і Земля.

Вони правдиві, як завжди,
Як крапля чистої води.
Вони казали, я писав,
Таємну правду воскресав.

О думи, думи, правди біль.
Сьогодні в полі тім ячмінь
Гірке зерно своє дає,
А разом з тим біль в серце б'є.

Це, мабуть, Бог карає нас,
Бо вже давно настав той час,
Щоб душі мучнів-козаків
Звели в один церковний спів.

Хоч їх кісток вже й слід прогнів,
Але Господь усіх простив.
Простити їх вже треба нам,
В молитві збудувати храм.

І для майбутніх поколінь
З історій стерти чорну тінь,
У спадок правду возвести,
А не нести чужі хрести.

Бо не побачити нам Волі,
Як в рану підсипати солі,
Щоби повік не зажила.
Оберігати чужу Славу
І пити їх ганебну каву,
Щоб кров отруєна була.

Прийди, відродження духовне,
Національне, рідне, кровне,
І подолай московський гній:
Із покоління в покоління
Козацький стовбур і коріння
Підточував імперський змії...

На думку йде нащадок лютий,
Мовля: "...ті козаки забуті,
бо з шведом йшли проти царя".
Але... хто предків забуває,
Той сам себе вже проклинає
При світлі нинішнього дня.

В полтавській битві розбрат гніву
Вже відійшов у древність сиву.
Не шабля – слово було зло,
А ми уже свідомі досить,
І нас майбутня доля просить
Піднятись вверх, не йти на дно.

Небесний простір правду знає,
І в довгі часи зберігає,
Не всім доступний правди світ.
Господня кара – перст правдивий,
Як люд, неначе юродивий,
Вогонь в серцях змінив на лід.

А я в молитві, в покаянні,
Уклінно в храмі на світанні
Прошу небесного Творця
На вхід недовгий – на хвилини,
Задля святої України,
Зиркнути в книгу Забуття.

Тілесним там закритий доступ,
Готовий вмерти, але досту! –
Так правди хочеться мені!
Не пожалю, не покаюсь,
Якщо я істину дізнаюсь
Про ті безповоротні дні.

Я українець і ніколи
Я не покину серцем поле,
Де воля згублена колись.
Душа і думка там блукає,
Над полем Господа благає
І проситься в небесну вись.

А піді мною, Боже милий,
Змішалися військові сили
У кураві із-під копит.
Хто впав, того не помічають,
Напівживих в траву вминають,
Ослаб в руках сталевий щит.

А в другий день після неділі
Ненависть, кров і рани в тілі
Вже без молитви і без фан,
По-азіатськи, грізним валом
Царські полки, немов оралом,
Перевернули шведський стан.

І бій по фронту не тактичний,
Петро вчинив прорив не звичний –
Степних, беззбройних калмиків
Погнав на стрій редутний з криком,
А вслід за табуном великим
Муштрованих по трупах вів.

Розтоптані копитом фланги
Добили вимуштрові ранги,
Скрізь трупом встелена земля...
Петро радів від "перемоги",
Не витягав із стремен ноги,
Крутив вуздечкою коня.

Вже більшість у полон піддалась,
На смерть відважні захищались,
В неволі бути – це ганьба.
Король і гетьман в степ подались
І від погоні озирались
Аж до могутнього Дніпра.

І врізнобіч по всій окрузі
Розбіглись недруги і друзі,
А цар салют шалений б'є,
Тут шведи, голови схиливши,
Знамена, зброю положивши,
Клянуть в душі ім'я своє.

Цар так у захваті гордився,
Аж злегка шведам поклонився,
Столи накрити повелів,
Щоби вином їх частувати,
Поранених підлікувати,
Добром стелив жорстокий гнів.

Та козаків в полоні мало,
Іх більшість землю обіймало
Холодним тілом без душі.
Та й на ту жменьку невелику
Цар косий погляд кинув дико,
Як звір, що лань не додушив.

І на полтавському просторі
Укорінилось люте горе –
Хмільний москаль забаву мав,
Щоб досита задовольнитись,
На козаках узявся мститись –
Колеса, диби майстрував.

Одним – як фініш перемоги,
 Другим – для страху і тривоги,
 Щоб бачив світ кулак війни.
 І з дня у день ведуть на муки,
 Тріщать кістки, ламають руки,
 Живцем рвуть тіло на шматки.

А стогін хвилями котився,
 І з барабанним звуком злився
 Мазепинців останній шлях.
 І паліївці ...завмирили –
 Так цар велів! Спостерігали,
 Щоб на віки вселився страх.

О, Альфо битви і Омега,
 Невже то все по волі Бога –
 Туманом чорним в світлий день:
 Щоб воля впала на коліна,
 Й козак у муках вічно гинув
 Під спів анафемних пісень?..

Я все те бачу, розумію,
 Але втручатися не смію,
 В минуле слово не дійде,
 Зате в майбутнє голос ліне –
 Почують діти України,
 І Слово Правди ще зійде.

Щоб Україна була в славі,
 Пора створити у Полтаві
 Належну пам'ять козакам,
 Відкрити шлях майбутній долі,
 А страх імперської неволі
 Віддати згубленим вікам.

Ох, козаки Ви,
 козаки...
 Взяли мене
 в полон роки,
 Минулий час
 мене поглинув,
 А може...
 я тоді загинув?
 Тепер воскрес?
 І бачу знов?
 А може...
 наступив на кров
 Свою?
 У тому полі?
 І тривога
 мене взяла...
 І ця дорога
 мені знайома?
 Дух воскрес?
 Я ж там,
 витаю до небес
 І знов
 на землю опускаюсь,
 І все те бачу,
 і караюсь...
 Я Волі,

як і Ви,
 хотів,
 Там,
 серед вас,
 своїх братів...
 Я всіх Вас
 добре пам'ятаю
 І з Вами
 знову розмовляю.
 Нас так багато,
 всі ми тут.
 Давайте разом
 скинем пута,
 Розкажем правду,
 як було,
 Яке окутало нас зло,
 Що
 безмогилями ми стали...
 Але...
 ми Волю захищали,
 Але...
 нас в пам'яті нема,
 Зійшли з арени,
 і дарма,
 Що поле
 кровію полите...
 Тепер ячмінь,
 люцерна,
 жито
 З неправди
 в правду пророста.
 Але...
 але...
 нема хреста...
 Збирайтесь, браття,
 поговорим,
 Ось тут,
 над цим
 зеленим полем...
 Бо стан душевний
 у тривозі.
 Ми йшли
 по зоряній дорозі
 В безмісячну
 червневу ніч,
 І відстань –
 майже в триста років –
 Вкривалась
 облудом мороків
 Про козаків,
 Мазепу,
 Січ...

Ось знову день, немає спеки,
 Я від "побиванки" далеко.
 Я тілом тут, думками там,
 Веду поемну цю розмову,
 Щоб не вернулось горе знову,
 Роблю стереотипу злам.

Оцінку дасть читач розумний,
А не поспішний і бездумний,
Що пригнітив себе в низах,
Чи той, хто вірить, що для нього
В тарілці принесуть від Бога
Свободу, хліб і сіль за страх.

Оцінку першу дам я нині,
Щоби на користь Україні
Шукав майбутній мій читач
У своїм серці волелюба,
А не робив хреста із дуба,
Як наказав нам "цар-палач".

На три століття Україну
Розп'яв в смутну полтавську днину,
Орлом печінку розбивав.
Та хрест його прогнів, струхлявів,
І з ним впаде хвалебна "слава"
В могилу ту, що нам копав.

Впаде, повірте, бо немає
Тим виправдань, хто зневажає
Других під гнітом своїх влад,
Брехнею, страхом гнав в неволю,
Підступно, зрадництвом крав волю,
Палив свої мости назад.

Розплати час – це воля неба,
І волю цю здійснити треба,
Ти чуєш, українцю мій!
Відчуй себе в своїй гордині,
Будь вільним в рідній Україні,
Вставай і йди в духовний стрій.

Не може вмерти Україна,
І – всепрощенно – до згину
Котитись, ласа до "щедрот".
Терпіння – герб а чи тавро?
Та є ще в нас могутні крила –
І є в нас правда, ми – народ.

Це ми – героїв тих нащадки.
Які в боях не мали й гадки,
Що єдність рвуть для ланцюгів,
З котрих москаль кайдани правив,
Щоб українець його славив
Покірним поглядом рабів.

Питання всім пряме, відкрите –
Тарас прорік: "чиї ми діти?"
Свободолюбних козаків?
Чи тих, що піддалися зазнобі
І майже триста літ у злобі
До України мають гнів?

І не шанують рідну мову,
Покірно служать чужослову
І самозванцю "старшобрату".
Під їхні шлягери вульгарні,
Що витворялись в буцегарні,
Де лексиконом – грубий мат.

Тому очиститися треба,
Над нами ясне, мирне небо –
Лиш ми ...як привиди з п'ятьми,
Причинні... І щодня, щоночі
Гетьманські і козацькі очі
Нам душі рвуть гірким: "хто ми?"

Вони там всі вже об'єднались,
Бо триста літ за нас карались
(Ісус один за людство вмер).
За них молитва – єдність наша,
У Божій волі – правди чаша,
В котрій живемо ми тепер.

Тому мазепинцями будьмо,
Історій правду не забудьмо.
А для нащадків у майбутть
Змінити треба панораму,
Чужинське все піддати зламу
І – вільними грудьми зітхнуть.

Сам Бог дає нам Правду в руки,
Щоби і пращури, й онуки
Дійшли святих порозумінь.
Я це відчув, бо ...просвітився,
За муки – Бог мені відкрився,
Дав сили подолати тінь...

ЕПІЛОГ

З тих пір минуло днів немало,
Думки роїлись, серце рвали,
Тривожно билось в глибині,
Багато мав розмов безмовних
При зустрічі братів безкровних,
Іх душі не чужі мені.

Вони мене не відцурались,
Багато в чому зізнавались.
А я лише пером водив,
Блукаючи по битім полі,
Шукав себе і згубу волі,
Навіки волю возлюбив!

Не знаю, правда – чи неправда,
Писав я легко, а чи вправно –
Судити Вам, а не мені.
Я з тих глибин до Вас звертаюсь,
Я жив колись, з тих пір караюсь
У трьохсотлітньому житті.

Брати і сестри! Українці!
Прошу, не будьте поодинці.
Беріть вуздечку і сідло,
А наші коні, наша зброя –
Це мужність серця, спрага волі,
І Слово з ними заодно!

9–11 червня 1993 року
м. Полтава – с. Ковалівка
Полтавської області

